

ВІДМІННОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ У ДІВЧАТ ТА ХЛОПЦІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Павленко Т.В. Відмінності розвитку комунікативної сфери у дівчат та хлопців підліткового віку. В статі визначені особистісні якості підлітка, які можуть виступати як внутрішні чинники розвитку комунікативної сфери, а також проаналізовано їх вплив окремо у дівчат та хлопців. Порівняння середніх за критерієм Стьюдента та кореляційний аналіз дозволили визначити спільні та відмінні риси в розвитку комунікативної сфери підлітків. Було виявлено, що особистісні якості можуть як позитивно, так і негативно впливати на розвиток комунікативних властивостей. В результаті визначено ряд внутрішніх чинників, працюючи з якими можна сприяти розвитку комунікативних здібностей підлітка. Врахування гендерних відмінностей у розвитку комунікативної сфери даного віку дозволить створювати більш якісні програми розвитку та становлення особистості.

Ключові слова: підлітковий вік, комунікативні властивості, кореляційний аналіз, комунікація, підліток, особистісні якості.

Павленко Т.В. Отличия в развитии коммуникативной сферы у девушек и парней подросткового возраста. В статье определены личностные качества подростка, которые могут выступать в качестве внутренних факторов развития коммуникативной сферы, а также проанализировано их влияние отдельно у девушек и парней. Сравнение средних по критерию Стьюдента и корреляционный анализ позволили определить общие и отличительные черты в развитии коммуникативной сферы подростков. Было обнаружено, что личностные качества могут как положительно, так и отрицательно влиять на развитие коммуникативных свойств. В результате определен ряд факторов, работая с которыми можно способствовать развитию коммуникативных способностей подростка. Учет гендерных различий в развитии коммуникативной сферы данного возраста позволит создавать более качественные программы развития и становления личности.

Ключевые слова: подростковый возраст, коммуникативные свойства, корреляционный анализ, коммуникация, подросток, личностные качества.

Постановка проблеми. Комунікація в підлітковому віці є провідною діяльністю. Саме завдяки спілкуванню, особистість має можливості отримувати досвід, встановлювати необхідні для даного віку зв'язки з однолітками. Щоб сприяти кращому становленню особистості в підлітковому віці, варто вивчити, які особисті якості і яким чином сприяють розвитку комунікативних властивостей. Для кращого вирішення цього завдання, слід розуміти відмінності в розвитку комунікативності дівчат і хлопців. Вивчення цих відмінностей дозволить розробити більш ефективні програми розвитку особистості підлітка.

Аналіз останніх публікацій. На сьогоднішній день, вивченням комунікації займаються наступні вітчизняні психологи І.В. Нікіточкіна, О. Шпільчак, В.І. Гордієнко, Д.В. Кіслов, К.О. Колупаєвата, С.Д. Максименко, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв,

Н.В. Чепелева, В.П. Конецька та інші. Вивченням відмінностей комунікативної сфери між дівчатами та хлопцями займались Б.С. Волков, Н.П. Волкова [1].

З психологічної точки зору спілкування можна пояснити як взаємодію двох і більше людей, під час якої відбувається обмін інформацією пізнавального та афективно-ціннісного характеру [3].

Н.П. Волкова, О.Л. Глушко вважають, що комунікативні здібності сприяють активному і ефективному спілкуванню, передачі інформації та встановленню контактів, розумінню комунікативної ситуації, сформованості комунікативних умінь та забезпечують взаємодію з іншими людьми [1; 3].

На здатність підлітками встановлювати контакти з оточуючими впливають особистісні чинники. Л.О. Глушко визначає останні як мотиваційну спонуку, яка має своїм підґрунтям психологічну самоідентифікацію особистості її самооцінку, систему життєвих цілей і відповідає потребам, інтересам та моральним цінностям цієї особистості [2].

Визначення особистісних якостей, які впливають на розвиток комунікативних властивостей та відмінностей розвитку цих якостей у дівчат та хлопців відкриє нові можливості розвитку комунікації в заявленій віковій групі.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті полягає у викладенні результатів дослідження відмінностей розвитку комунікативної сфери дівчат та хлопців підліткового віку.

Виклад методики і результатів дослідження. У дослідженні прийняло участь 203 учня віком від 12 до 15 років, СШ 29 та ЗОШ 75 м. Кривий Ріг. Серед них 93 дівчини та 110 хлопців.

З метою визначення можливих відмінностей між хлопцями та дівчатами за рівнем розвитку комунікативних якостей, було проведено порівняння середніх значень всіх отриманих діагностичних показників за критерієм Стьюдента для незалежних вибірок (таблиця 1).

Таблиця 1

Достовірні відмінності всіх діагностичних показників за статевою ознакою з використанням критерію Стьюдента для незалежних вибірок

№	Показник	Стать	N	M	σ	t	$p \leq$
1	Рівень комунікативного самоконтроль ¹	дівчата	93	4,96	1,98	1,88	0,05
		хлопці	110	4,47	1,72	1,86	
2	Соромязливість ²	дівчата	93	5,94	2,00	2,04	0,05
		хлопці	110	5,35	2,03	2,05	
3	Конформізм-нонконформізм ³ Q2	дівчата	93	9,05	2,87	-2,12	0,05
		хлопці	110	9,88	2,69	-2,11	

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 2 – фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник; 3 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

В результаті аналізу вибірки за статевою ознакою з використання критерію Стьюдента було виявлено, що хлопці та дівчата не мають значних відмінностей в розвитку комунікативних властивостей. Проте, деякі показники мають високий рівень значимості, що дає нам можливість вважати їх такими, що впливають на розвиток комунікативності підлітків. З урахуванням цих даних, надалі нами проведено аналіз з урахуванням статевих відмінностей.

Наступним етапом було застосовано процедуру кореляційного аналізу (за Спірменом) результатів експертного оцінювання рівня розвитку комунікативних якостей учнів. Було проаналізовано 44 діагностичні показники, серед яких, за даними теоретичного аналізу, в якості внутрішніх чинників комунікативних властивостей підлітків, можуть виступати наступні 14: рівень самоповаги, рівень ауто симпатії, рівень комунікативного самоконтролю, рівень самоконтролю, потреба у спілкуванні, рівень розвитку емпатії, дратівливість, емоційна стабільність, сором'язливість, спрямованість на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія), домінантність, ступінь прийняття моральних норм, сенситивність, залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм). А також три шкали, які допомагають визначити рівень розвитку комунікативних властивостей у підлітковому віці.

З метою виявлення спільних та відмінних рис у розвитку комунікативних властивостей за статевою ознакою було додатково проведено кореляційний аналіз окремо всіх дівчат та всіх хлопців у вибірці (таблиця 2, таблиця 3). А також проаналізовано кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та комунікативних якостей одночасно за віковим та статевим показниками.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей дівчат підлітків (N=93)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність (А) ⁷	
		r	p≤	r	p≤	r	p≤
1	Самоповага ¹	0,16	0,14	0,17	0,1	0,13	0,21
2	Аутосимпатія ¹	-0,05	-	0,01	-	-0,03	-
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	-0,13	0,2	-0,13	0,21	-0,01	-
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	-0,11	0,32	-0,07	0,53	0,11	0,3
5	Потреба у спілкуванні ³	0,49	0,001	0,53	0,001	0,15	0,16
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,24	0,02	0,33	0,001	-0,16	0,12
7	Дратівливість ⁶	-0,37	0,001	-0,39	0,001	-0,16	-0,04
8	Емоційна стабільність ⁷ (С)	0,17	0,11	0,14	0,17	0,14	0,18
9	Соромязливість ⁶	-0,1	0,36	-0,12	0,27	-0,24	0,02
10	Екстраверсія-інтраверсія ⁶	0,29	0,005	0,31	0,003	0,09	0,39
11	Домінантність ⁷ E	-0,23	0,03	-0,22	0,03	0,13	0,20
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	0,1	0,36	0,11	0,28	0,15	0,16
13	Сенситивність ⁷ I	0,03	-	-0,03	0,79	0,07	0,54
14	Конформізм-нонконформізм ⁷ Q2	-0,26	0,01	-0,28	0,007	-0,01	-

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоставлення Століна, 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 3 – тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов), 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Сіявський, В.А. Федорошин (КОС); 5 – методика «Діагностика рівня емпатії», І.М. Юсупова; 6 – фрайбургський багатofакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

Найтісніший позитивний зв'язок з рівнем розвитку комунікативних властивостей мають наступні показники: потреба у спілкуванні, рівень розвитку емпатії, спрямованість на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія). Виражений негативний зв'язок мають показники дратівливість, домінантність, залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм), зменшення рівня розвитку яких позитивно впливає на розвиток комунікації. Слабкий позитивний зв'язок мають такі якості як самоповага та емоційна стабільність, слабкий негативний – рівень комунікативного і загального самоконтролю, рівень сором'язливості. Не мають впливу на розвиток комунікативних властивостей дівчат підлітків такі показники як аутосимпатія, ступінь прийняття моральних норм, сенситивність.

Наступним етапом був кореляційний аналіз особистісних якостей всіх хлопців у вибірці (таблиця 3).

Таблиця 3

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей хлопців підлітків (N=110)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність ⁷ (A)	
		r	p≤	r	p≤	r	p≤
1	Самоповага ¹	0,13	0,16	0,26	0,006	0,2	0,04
2	Аутосимпатія ¹	0,1	0,31	0,2	0,04	0,08	0,45
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	-0,28	0,003	-0,24	0,01	-0,11	0,24
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	-0,11	0,27	-0,12	0,20	-0,02	-
5	Потреба у спілкуванні ³	0,22	0,02	0,3	0,002	0,23	0,02
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,42	0,001	0,43	0,001	0,15	0,13
7	Дратівливість ⁶	-0,4	0,001	-0,37	0,001	-0,07	0,46
8	Емоційна стабільність ⁷ (C)	0,3	0,002	0,34	0,001	0,27	0,004
9	Соромязливість ⁶	-0,39	0,001	-0,40	0,001	-0,11	0,27
10	Екстраверсія-інтраверсія ⁶	-0,03	-	0,02	-	0,002	-
11	Домінантність ⁷ E	-0,05	-	-0,07	0,47	-0,01	-
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	-0,11	0,24	-0,20	0,037	0,11	0,28
13	Сенситивність ⁷ I	-0,16	0,1	-0,2	0,04	0,009	-
14	Конформізм-нонконформізм ⁷ Q2	-0,07	0,5	-0,05	-	0,06	0,54

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоставлення Століна, 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 3 – тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов), 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синявський, В.А. Федорошин (КОС); 5 – методика «Діагностика рівня емпатії», І.М. Юсулова; 6 – фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

Найтисніший позитивний зв'язок мають такі показники як потреба і спілкуванні, рівень розвитку емпатії, емоційна стабільність. Виражений негативний зв'язок мають такі показники як рівень комунікативного самоконтролю, дратівливість, сенситивність. Слабкий позитивний зв'язок мають показники самоповага, аутосимпатія, слабкий негативний – рівень загального самоконтролю, ступінь прийняття моральних норм. Не впливають на розвиток комунікативних властивостей такі показники як спрямованість на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія, домінантність та залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм).

Надалі з'ясуємо відмінності у розвитку комунікативних властивостей дівчат та хлопців у віці 12-13 років (таблиця 4, таблиця 5).

Таблиця 4

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей дівчат у віці 12-13 років (N=58)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність ⁷ (А)	
		г	p≤	г	p≤	г	p≤
1	Самоповага ¹	0,01	-	0,04	-	0,02	-
2	Аутосимпатія ¹	-0,17	0,19	-0,10	0,45	-0,19	0,15
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	0,00	-	-0,07	-	0,10	0,45
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	-0,20	0,13	-0,23	0,09	0,16	0,23
5	Потреба у спілкуванні ³	0,55	0,001	0,54	0,001	0,11	0,42
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,28	0,04	0,32	0,01	0,11	0,41
7	Дратівливість ⁶	-0,27	0,04	-0,31	0,02	-0,19	0,16
8	Емоційна стабільність ⁷ (С)	0,09	0,52	0,07	-	0,11	0,42
9	Соромязливість ⁶	-0,05	0,69	-0,53	0,69	0,34	0,01
10	Екстраверсія-інтраверсія ⁶	0,36	0,01	0,39	0,001	0,16	0,25
11	Домінантність ⁷ Е	-0,21	0,12	-0,25	0,06	0,16	0,23
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	0,20	0,13	0,23	0,09	0,16	0,23
13	Сенситивність ⁷ І	0,02	-	-0,04	-	0,06	-
14	Конформізм-нонконформізм ⁷ Q2	-0,18	0,18	-0,23	0,09	0,07	-

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоставлення Століна, 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 3 – тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов), 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синавський, В.А. Федорошин (КОС); 5 – методика «Діагностика рівня емпатії», І.М. Юсупова; 6 – фрайбургський багатфакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

У дівчат 12-13 років найтисніший позитивний зв'язок з рівнем розвитку комунікативних властивостей мають такі показники як потреба у спілкуванні, рівень розвитку емпатії, спрямованість на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія). Виражений негативний зв'язок має дратівливість. Тобто, чим нижчий розвиток цієї якості у дівчат вказаного віку, тим кращий розвиток комунікативних властивостей.

Слабкий позитивний зв'язок має ступінь прийняття моральних норм, слабкий негативний зв'язок – аутосимпатія, рівень загального самоконтролю, домінантність та залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм). Не мають впливу на розвиток комунікативних властивостей підлітків такі показники як рівень самоповаги, рівень комунікативного самоконтролю, емоційна стабільність, сором'язливість, сенситивність.

Наступним етапом дослідження є аналіз кореляційних зв'язків між розвитком комунікативних властивостей та особистісними якостями хлопців у віці 12-13 років (таблиця 5).

Таблиця 5

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей хлопців у віці 12-13 років (N=61)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність ⁷ (А)	
		г	р≤	г	р≤	г	р≤
1	Самоповага ¹	0,29	0,02	0,3	0,22	0,15	0,24
2	Аутосимпатія ¹	0,12	0,34	0,17	0,2	0,12	0,34
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	-0,14	0,27	-0,07	0,57	-0,05	-
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	-0,16	0,22	-0,22	0,09	-0,08	0,45
5	Потреба у спілкуванні ³	0,46	0,001	0,53	0,001	0,08	0,53
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,4	0,002	0,37	0,004	0,1	0,48
7	Дратівливість ⁶	-0,23	0,08	-0,28	0,03	0,14	0,29
8	Емоційна стабільність ⁷ (С)	0,37	0,003	0,34	0,01	0,16	0,23
9	Соромязливість ⁶	-0,41	0,001	-0,50	0,001	0,07	-
10	Екстраверсія-інтраверсія ⁶	0,12	0,36	0,18	0,16	0,02	-
11	Домінантність ⁷ Е	-0,13	0,33	-0,14	0,27	-0,05	-
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	-0,21	0,10	-0,24	0,06	0,26	0,042
13	Сенситивність ⁷ І	-0,12	0,36	-0,10	0,43	0,05	-
14	Конформізм-нонконформізм ⁷ Q2	-0,16	0,21	-0,19	0,14	-0,01	-

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоствалення Століна, 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 3 – тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов), 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синявський, В.А. Федорошин (КОС); 5 – методика «Діагностика рівня емпатії», І.М. Юсупова; 6 – фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

При аналізі вибірки хлопців 12-13 років було виявлено, що найтісніший позитивний зв'язок з рівнем розвитку комунікативних властивостей мають такі якості особистості як

потреба у спілкуванні, рівень розвитку емпатії, емоційна стабільність. Виражений негативний зв'язок мають такі показники як дратівливість та соромливість.

Слабкий позитивний зв'язок мають такі показники як рівень самоповаги, аутосимпатія, спрямованість на комунікацію (екстраверсія – інтроверсія). Слабкий негативний зв'язок мають рівень комунікативного і загального самоконтролю, домінантність, ступінь прийняття моральних норм, сенситивність, та залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм). Як бачимо, на розвиток комунікативних властивостей у хлопчиків у віці 12-13 років тим чи іншим чином впливають всі теоретично визначені нами показники.

Аналізуючи відмінності між розвитком комунікативних властивостей підлітків за статевою ознакою у віці 12-13 років варто відмітити те, що для хлопців важливими є всі визначені нами особистісні властивості, для дівчат же є зовсім не важливими емоційна стабільність та сором'язливість, що мають сильний зв'язок (позитивний та негативний відповідно) для хлопців.

Наступним етапом дослідження є кореляційний аналіз комунікативних властивостей та особистісних якостей дівчат у віці 14-15 років та їх порівняння (див. табл. 6).

Таблиця 6

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей дівчат у віці 14-15 років (N=35)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність (А)	
		r	p≤	r	p≤	r	p≤
1	Самоповага ¹	0,34	0,04	0,33	0,051	0,36	0,04
2	Аутосимпатія ¹	0,11	0,53	0,15	0,39	0,25	0,16
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	-0,33	0,05	-0,22	0,2	-0,21	0,23
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	0,12	0,5	0,25	0,15	0,06	-
5	Потреба у спілкуванні ³	0,38	0,03	0,51	0,002	0,23	0,18
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,19	0,26	0,36	0,04	-0,11	0,55
7	Дратівливість ⁶	-0,52	0,001	-0,50	0,002	-0,04	-
8	Емоційна стабільність ⁷ (С)	0,33	0,05	0,29	0,1	0,25	0,15
9	Соромязливість ⁶	-0,21	0,24	-0,26	0,14	-0,13	0,47
10	Екстраверсія-інтроверсія ⁶	0,1	0,58	0,1	0,58	-0,07	0,70
11	Домінантність ⁷ E	-0,26	0,13	-0,17	0,34	0,18	0,32
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	-0,08	0,63	-0,12	0,49	0,14	0,45
13	Сенситивність ⁷ I	0,15	0,41	0,05	-	0,06	-
14	Конформізм-нонконформізм ⁷ Q2	-0,34	0,05	-0,31	0,07	-0,17	0,34

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоствавлення Століна, 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріону Снайдеру), 3 – тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов), 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синавський, В.А. Федорошин (КОС); 5 – методика «Діагностика рівня емпатії», І.М. Юсупова; 6 – фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

Найтисніший позитивний зв'язок з рівнем розвитку комунікативних властивостей мають такі показники як самоповага, потреба у спілкуванні, емоційна стабільність.

Виражений негативний зв'язок можна спостерігати з такими показниками як рівень комунікативного самоконтролю, дратівливість, залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм). Слабкий позитивний зв'язок мають показники аутосимпатія, рівень самоконтролю, рівень розвитку емпатії, сенситивність, слабкий негативний зв'язок – сором'язливість, домінантність. Не мають зв'язку з рівнем розвитку комунікативних властивостей у дівчат 14-15 років такі показники як спрямованість на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія) та ступінь прийняття моральних норм.

Провівши кореляційний аналіз комунікативної сфери дівчат-підлітків у віці 12-13 років та дівчат-підлітків у віці 14-15 років ми бачимо деякі спільні та відмінні риси. Серед особистісних якостей, як мають сильний зв'язок з розвитком комунікативних властивостей в обох вікових категоріях варто відмітити потребу у спілкуванні (позитивний зв'язок) та дратівливість (негативний зв'язок). Серед відмінностей у розвитку комунікативної сфери у дівчат 12-13 та 14-15 років варто відмітити:

- виражений позитивний зв'язок рівня самоповаги, комунікативного самоконтролю та емоційної стабільності дівчат у віці 14-15 років та повна відсутність зв'язку у віці 12-13 років;
- виражений позитивний зв'язок спрямованості на комунікацію (екстраверсія-інтроверсія) у дівчат 12-13 років, та повна відсутність зв'язку у віці 14-15 років;
- для дівчат у віці 14-15 років кількість особистісних якостей, які впливають на розвиток комунікативних властивостей більша (12 з 14 якостей) ніж у віці 12-13 років (9 з 14 якостей).

Наступним етапом нашої роботи став кореляційний аналіз комунікативних властивостей та особистісних якостей хлопців у віці 14-15 років (таблиця 7).

Таблиця 7

Кореляційні зв'язки комунікативних властивостей та особистісних якостей хлопців у віці 14-15 років (N=49)

№	Показник	Рівень розвитку комунікативних здібностей ⁴		Комунікативність ⁶		Комунікабельність (А)	
		г	р≤	г	р≤	г	р≤
1	Самоповага ¹	-0,02	-	0,17	0,25	0,27	0,07
2	Аутосимпатія ¹	0,06	-	0,16	0,27	0,03	-
3	Рівень комунікативного самоконтролю ²	-0,44	0,002	-0,4	0,005	-0,17	0,24
4	Рівень самоконтролю ⁷ Q3	-0,04	-	-0,07	-	0,04	-
5	Потреба у спілкуванні ³	0,02	-	0,13	0,37	0,38	0,01
6	Рівень розвитку емпатії ⁵	0,48	0,001	0,50	0,001	0,235	0,11
7	Дратівливість ⁶	-0,53	0,001	-0,41	0,003	-0,26	0,07
8	Емоційна стабільність ⁷ (С)	0,24	0,11	0,35	0,01	0,35	0,01
9	Соромязливість ⁶	-0,32	0,03	-0,28	0,05	-0,31	0,03
10	Екстраверсія-інтраверсія ⁶	0,20	0,17	-0,12	0,34	-0,22	-
11	Домінантність ⁷ Е	-,070	-	0,06	-	0,06	-
12	Ступінь прийняття моральних норм ⁷ G	0,046	-	-0,08	-	-0,08	-

13	Сенситивність ⁷ I	-0,22	0,12	-0,26	0,07	-0,03	-
14	Конформізм- нонконформізм ⁷ Q2	0,07	-	0,17	0,26	0,22	0,13

(Дані були отримані за наступними методиками: 1 – тест – опитувальник самоствавлення Століна. 2 - тест «оцінка самоконтролю в спілкуванні» (по Маріонн Снайдерн). 3 – тест для визначення потреби в спілкуванні (ПС) (Ю.М. Орлов). 4 – «Комунікативні та організаторські схильності» В.В. Синявський. В.А. Федорошин (КОС): 5 – методика «Діагностика рівня емпатії». І. М. Юсупова; 6 – фрайбургський багатфакторний особистісний опитувальник; 7 – тест-опитувальник Кеттела для підлітків)

Найтисніший позитивний зв'язок мають рівень розвитку емпатії, сильний негативний зв'язок мають рівень комунікативного самоконтролю, дратівливість, сором'язливість. Слабкий позитивний зв'язок мають такі показники як емоційна стабільність, спрямованість на комунікацію, слабкий негативний зв'язок має рівень сенситивності.

Не мають зв'язку такі показники як рівень самоповаги, аутосимпатія, потреба у спілкуванні, домінантність, ступінь прийняття моральних норм, залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм).

На розвиток комунікативних властивостей у дівчат та хлопців у віці 14-15 років особистісні якості впливають у різній мірі. Найтисніший зв'язок і у хлопців і дівчат мають такі показники як рівень комунікативного самоконтролю, дратівливість. Серед відмінностей варто відзначити, що у дівчат важливу роль для розвитку комунікативних якостей грають такі особистісні якості як рівень самоповаги, потреба у спілкуванні та залежність від думки оточуючих (конформізм-нонконформізм), які у хлопців не мають ніякого впливу на комунікативну сферу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток комунікативної сфери у дівчат та хлопців підліткового віку має виражені відмінності. У дівчат рівень спрямованості на комунікацію має важливий зв'язок з розвитком комунікативних властивостей, у хлопців він зовсім не має зв'язку. Це стосується і чинників з негативним зв'язком, таких як рівень комунікативного самоконтролю, сором'язливість та сенситивність, які у хлопців мають сильний зв'язок з рівнем розвитку комунікативних властивостей, а у дівчат або слабкий, або зовсім не виражений.

У дівчат яскраво виражений негативний зв'язок між домінантністю та залежністю від думки оточуючих, для хлопців же ці показники не мають значного впливу на рівень комунікативних властивостей.

Список використаних джерел:

1. Волков Б.С., Волкова Н.В. Психологія спілкування в дитячому віці/ Б.С. Волков, Н.В. Волкова. – СПб.: Питер, 2008. – 272 с.
2. Глушко Л.О. Чинники формування впевненості у собі в школярів підліткового віку / Л.О. Глушко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – К. – № 14. – 2012. – С. 103-112.
3. Захарчук Н.В. Проблема культури та міжкультурної комунікації у філософо-соціологічному аспекті/ Н.В. Захарчук // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 3. – 2008. – С. 174-177.

References transliterated

1. Volkov B.S., Volkova N.V. Psihologiya spilkuvannya v dityachomu vitsi/ B.S. Volkov, N.V. Volkova. – SPb.: Piter, 2008. – 272 s.

2. Hlushko L.O. Chynnyky formuvannia vpevnenosti u sobi v shkolariv pidlitkovoho viku / L.O. Hlushko // Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky. – K. – № 14. – 2012. – S. 103-112.
3. Zakharchuk N.V. Problema kultury ta mizhkulturnoi komunikatsii u filosofo-sotsiologichnomu aspekti/ N.V. Zakharchuk // VISNYK NTUU «KPI». Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika. – Vyp. 3. – 2008. – S. 174-177.

Pavlenko T.V. Differences in the development of the communicative sphere in girls and boys in adolescent age. The article defines the personality qualities of the adolescent which can act as internal factors of the development of the communicative sphere, as well as analyze their influence separately from the girls and boys. Comparison of average Student criteria and correlation analysis allowed to determine the common and distinctive features in the development of the communicative sphere of adolescents. It was found that personal qualities can both positively and negatively affect the development of communicative properties. As a result, a number of internal factors, which can promote the development of communicative abilities of a teenager, are identified. As a result, a number of factors have been identified, working with which one can contribute to the development of the communicative abilities of the adolescent. Taking into account gender differences in the development of the communicative sphere of the given age will allow to create a more qualitative program of development and formation of the personality.

Key words: adolescent age, communicative properties, correlation analysis, communication, teenager, personality traits.